

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การประถมศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความก้าวหน้าของชาติ เพราะประชาชนส่วนใหญ่สิ้นสุดการศึกษาในระบบโรงเรียนในระดับการศึกษานี้ ดังนั้น ถ้าการประถมศึกษามีคุณภาพ ประชาชนส่วนใหญ่ก็จะมีคุณภาพด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2529) การจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสมรรถภาพขั้นพื้นฐานของมนุษย์ โดยรัฐถือเป็นหน้าที่อันสำคัญสูงสุดที่จะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ปวงชนครบถ้วนทุกกลุ่มและทุกคน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ตระหนักถึงภารกิจที่สำคัญนี้อยู่ตลอดเวลา ได้พยายามระดมสรรพกำลัง โดยเฉพาะบุคลากรตั้งแต่ระดับกรมไปจนถึงระดับโรงเรียน เพื่อประสานใจ ประสานความคิดและประสานงานที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , ม.ป.ป.) ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพบรรลุตามจุดหมายต้องอาศัยหลักสูตร ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษา (สันต์, 2525) เพราะหลักสูตรเป็นข้อกำหนดที่ว่าด้วยหลักการ ขอบข่ายและวิธีการในการพัฒนาความรู้ ความคิด ความสามารถและความดีสำหรับผู้เรียน หลักสูตรจึงเปรียบเสมือนเข็มทิศทางการศึกษาในการทำงานใด ๆ ก็เหมือนกับการเดินทางคือ มีจุดหมายปลายทาง งานประถมศึกษาเป็นงานใหญ่ โรงเรียนประถมศึกษามีจำนวนมาก มีหลายขนาดและหลายลักษณะ หากไม่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนที่อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษาเหล่านี้แล้ว คือ ไม่มีหลักสูตร ผู้เรียนก็จะเดินไปคนละทิศละทาง คนละจุดหมาย ดังนั้น จึงจำเป็นที่โรงเรียนประถมศึกษาทุกแห่ง ต้องใช้หลักสูตรฉบับเดียวกัน ในหลักสูตรได้กำหนดแนวทางไว้กว้าง ๆ ที่จะให้ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุถึงจุดหมายอย่างเดียวกัน (กระทรวงศึกษาธิการ , 2528)

กรมวิชาการได้รับมอบหมายให้พัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยมีมุ่งหวังที่จะใช้เป็นตัวกำหนดให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาดำเนินการเพื่อพัฒนาประชาชนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพของประเทศไทยในอนาคต (สำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความถนัดในด้านต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ เร่งรัดการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนการสอนทุกกลุ่ม ประสพการณ์ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2535) ดังนั้น ในปีการศึกษา 2534 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศให้โรงเรียนประถมศึกษา ในสังกัดทั่วประเทศใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) โดยใช้ปีการศึกษาละ 1 ชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2533) ซึ่งหลักสูตรฉบับปรับปรุงนี้ มีความคาดหวังให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็นและทำงานอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตให้พร้อมที่จะทำประโยชน์กับสังคมตามบทบาทหน้าที่ของตน โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะในด้านต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536)

หลังจากที่กรมวิชาการได้ดำเนินการยกร่างหลักสูตรเสร็จแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการประกาศใช้หลักสูตรหรือการนำหลักสูตรไปใช้ มีคำกล่าวว่า แม้จะมีหลักสูตรดีแสนดี แต่ถ้าการนำหลักสูตรไปใช้อย่างไม่ถูกต้องแล้ว หลักสูตรนั้นจะไม่มีประโยชน์อะไร (วิชัย, 2535) หลักสูตรนั้นเปรียบเสมือนทฤษฎี การนำหลักสูตรไปใช้เปรียบเสมือนภาคปฏิบัติ ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติจะต้องควบคู่และสอดคล้องกันฉันใด หลักสูตรและการนำไปใช้ ก็ต้องสอดคล้องกันฉันนั้น (สันต์, 2525)

ในการนำหลักสูตรไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรหลายฝ่ายที่สำคัญคือ ผู้บริหาร ครูผู้สอนและศึกษานิเทศก์ ซึ่งจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ให้ชัดเจนตรงกันเสียก่อน เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุหลักการและจุดหมายของหลักสูตร (กรมวิชาการ, 2535) บุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 3 ฝ่าย จำเป็นต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนให้ชัดเจนในการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปโดยสอดคล้องสัมพันธ์กัน แต่การปฏิบัติงานในการนำหลักสูตรไปใช้ยังประสบปัญหาอยู่ กล่าวคือ ผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรไม่ดีพอ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2534) การติดตาม กำกับนิเทศภายในและการพัฒนาบุคลากรให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยังไม่น่าพอใจ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ, 2536) ครูผู้สอนยังไม่มีความร่วมมือในการใช้หลักสูตร ไม่เข้าใจวิธีสอน ครูบางคนไม่ถนัดการสอนบางกลุ่มประสบการณ์จึงไม่สามารถดัดแปลงหรือยืดหยุ่นกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม ครูไม่ได้ศึกษาหลักสูตรแม้บทก่อนเตรียมการสอนเพราะทำความเข้าใจยาก เมื่อไม่เข้าใจบางตอนก็ไม่สามารถขอคำแนะนำจากผู้อื่นได้ครุมีการกิจด้านอื่นมาก อีกทั้งชั่วโมงสอนมากจึงไม่สามารถจัดกิจกรรมการ

เรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะนิสัยของนักเรียน ครูสอนโดยยึดตัวครูเป็นศูนย์กลาง ไม่ได้ให้นักเรียนฝึกเรื่องการทำงานกลุ่ม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ครูขาดการเสริมแรงด้วยการชมเชยและให้กำลังใจ ครูมีเจตคติว่าการใช้สื่อประกอบการเรียนการสอนทำให้ยุ่งยากและเสียเวลา การสอนไม่ทันตามกำหนด ความรู้และทักษะในการผลิตสื่อจากวัสดุที่มีในท้องถิ่นหรือวัสดุเหลือใช้ของครูมีน้อย ในด้านการวัดและประเมินผล ครูมีความรู้ความเข้าใจน้อย ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ครบถ้วนตลอดทั้งการสนับสนุนบริการจัดหาเครื่องมือวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ ในบางกลุ่มประสบการณ์ไม่น่าพอใจ จึงทำให้นักเรียนผ่านโดยไม่มีการประเมิน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2534) สำหรับปัญหาของศึกษานิเทศก์ ได้แก่ จำนวนศึกษานิเทศก์ไม่เพียงพอที่จะทำการนิเทศโรงเรียนได้อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ เทคนิคการนิเทศมีน้อย การปฏิบัติงานไม่มีการวางแผน สื่อและเครื่องมือในการนิเทศไม่เพียงพอ (ชาวิ, ม.ป.ป.) การประสานงานระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องไม่ร้อยรัดกัน ผู้บังคับบัญชามีการกำกับ ควบคุม ติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานไม่ต่อเนื่องและจริงจัง (มนัส, 2536)

การดำเนินการใช้หลักสูตรให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับจะต้องให้ความสนใจร่วมมือกันอย่างเต็มที่หลักสูตรจึงจะประสบผลสำเร็จ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในฐานะผู้นำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนและห้องเรียนโดยตรง (วิชัย, 2535) จะต้องมีความเข้าใจในหลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรอย่างถ่องแท้ (สันต์, 2525) โดยหลักการทั่วไป ผู้บริหารโรงเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงที่จะต้องตรวจสอบ ติดตามผลงานอยู่ตลอดเวลา ผลการจัดการศึกษาของโรงเรียนที่คาดหวังก็คือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร อันเกิดจากการประสานงานการดำเนินงานของกระบวนการบริหาร กระบวนการนิเทศและกระบวนการเรียนการสอน (สำนักงานการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2536)

จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับจังหวัด ปีการศึกษา 2535 ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า โรงเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยสูงสุด มีค่าเฉลี่ยร้อยละ 87.48 ส่วนโรงเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยต่ำสุด ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 56.30 พิสัยมีค่าเท่ากับ 31.18 และในการจัดลำดับคุณภาพโรงเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละของทุกกลุ่มประสบการณ์สูงสุด และต่ำที่สุด อย่างละ 3 อันดับ ของแต่ละอำเภอ พบว่า โรงเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงสุด

จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 2.59 โรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 6.29 และโรงเรียนขนาดเล็ก ร้อยละ 6.90 ส่วนโรงเรียนที่ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละต่ำที่สุด จำแนกเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 8.62 โรงเรียนขนาดกลาง ร้อยละ 5.35 และโรงเรียนขนาดเล็ก ร้อยละ 5.64 (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ, 2536) เมื่อพิจารณาภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ทุกโรงเรียนมีการใช้หลักสูตรฉบับเดียวกัน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไม่ควรแตกต่างกันมากนัก ซึ่งปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคือ การนำหลักสูตรไปใช้ของโรงเรียน (วสันต์, 2532)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ โดยเปรียบเทียบโรงเรียนแต่ละขนาดตามแนวทาง การนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนคือ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน (กรมวิชาการ, 2534) และด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงในโรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2534) ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นข้อมูลในการปรับปรุง พัฒนาการดำเนินการใช้หลักสูตรให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสภาพการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ
- 2) เพื่อเปรียบเทียบผลกรณนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่มีขนาดแตกต่างกัน

1.3 สมมติฐานการวิจัย

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่มีขนาดแตกต่างกัน มีการปฏิบัติและสภาพปัญหาในการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการบริหารหลักสูตรและด้านการเรียนการสอน แตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1.4.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 และศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่ปฏิบัติการใช้หลักสูตร ระหว่างปีการศึกษา 2534-2536

1.4.2 ตัวแปรในการวิจัย

1) ตัวแปรต้น ได้แก่ การนำหลักสูตรไปใช้ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก

2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการบริหารหลักสูตรและด้านการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดใหญ่ ขนาดกลางและขนาดเล็ก

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบสภาพปัญหาและการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ

2) สารสนเทศที่ได้จากการวิจัยจะเป็นแนวทางเสนอแนะ แก้ไข ปรับปรุงเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

1) การนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ หมายถึง สภาพการใช้หลักสูตรและปัญหาการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในโรงเรียนประถมศึกษาเกี่ยวกับด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการเรียนการสอน และด้านการสนับสนุนการใช้หลักสูตร ซึ่งวัดได้จากการตอบแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2) การเตรียมความพร้อม หมายถึง การปฏิบัติด้านการนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตร การประสานงานกับหน่วยงานภายนอก การเตรียมความพร้อมของบุคลากร การจัดระบบบริหารงาน การจัดระบบข้อมูลพื้นฐาน การจัดสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องและความมั่นใจของคณะครู ผู้บริหารในสภาพความพร้อมของโรงเรียนต่อการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุง

3) การบริหารหลักสูตร หมายถึง การปฏิบัติด้านการนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนทั่วไป การจัดตำแหน่งงานด้านวิชาการ การดำเนินงานตามแผนและการประเมินผล การดำเนินงาน

4) การเรียนการสอน หมายถึง การปฏิบัติด้านการนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดและพัฒนากการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับจุดหมายของหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสอนเน้นกระบวนการ การสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การวัดและประเมินผล และการสอนซ่อมเสริมเพื่อพัฒนาผู้เรียน

5) การสนับสนุนการใช้หลักสูตร หมายถึง การปฏิบัติด้านการนำหลักสูตรฉบับปรับปรุงไปใช้ที่เกี่ยวข้องกับการบริการหลักสูตร การบริหารหลักสูตร การเสริมกำลังใจ การประสานงาน การนิเทศและติดตามผล

6) ผู้บริหาร หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรือผู้ที่ได้รับคำสั่งแต่งตั้งให้รักษาการในตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน กรณีที่ผู้บริหารโรงเรียนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

7) ครูผู้สอน หมายถึง ครูผู้ทำหน้าที่สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ในปีการศึกษา 2537

8) ศึกษานิเทศก์ หมายถึง ศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ

9) ขนาดของโรงเรียน หมายถึง การแบ่งขนาดของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยภูมิ โดยใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการแบ่งคือ โรงเรียนขนาดเล็ก นักเรียน 120 คนลงมา ขนาดกลาง นักเรียน 121-300 คน และขนาดใหญ่ นักเรียน 301 คนขึ้นไป

10) สภาพการใช้หลักสูตร หมายถึง ความเป็นจริงในการนำหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ในลักษณะการจัดให้มีการปฏิบัติและปริมาณของการปฏิบัติ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ

- 4 หมายถึง การจัดทำให้มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มากที่สุด
- 3 หมายถึง การจัดทำให้มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ มาก
- 2 หมายถึง การจัดทำให้มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อย
- 1 หมายถึง การจัดทำให้มีการปฏิบัติ อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

11) ปัญหาการนำหลักสูตรไปใช้ หมายถึง ระดับความเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการจัดทำ การปฏิบัติและปริมาณของกิจกรรมที่มีผลต่อการดำเนินการเกี่ยวกับการนำหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ไปใช้ ซึ่งอยู่ในการวิจัยนี้ ได้แบ่งระดับปัญหาเป็น 4 ระดับ คือ

- 4 หมายถึง เป็นปัญหายุ่งยากอยู่ในระดับ มากที่สุด
- 3 หมายถึง เป็นปัญหายุ่งยากอยู่ในระดับ มาก
- 2 หมายถึง เป็นปัญหายุ่งยากอยู่ในระดับ น้อย
- 1 หมายถึง เป็นปัญหายุ่งยากอยู่ในระดับ น้อยที่สุด